

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 026/18

KLAGER: Anne-Karin og Kjell Olav Sjøli
PUBLIKASJON: Aura Avis (papir og nett)
PUBLISERINGSDATO: 12.01, 19.01, 30.01.2018
STOFFOMRÅDE: Miljøkrim
SJANGER: Nyhetsartikler
SØKERSTIKKORD: Kilden skal identifiseres, kildebruk og kontroll av opplysninger, den samtidige imøtegåelsesretten
REGISTRERT: 24.01.2018
BEHANDLET I PFU: 26.04.2018
BEHANDLINGSTID: 92 dager
KLAGEGRUPPE: Privatpersoner
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVPL.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Aura Avis publiserte en nyhetsartikkel, fredag 12. januar 2018, med stikkittel «Gruveveteran Nils Toven», tittel: «Frykter eksplosjon» og ingress:

«- Ordføreren sier at folk kan sove trygt. Han, som bor i Eidsvåg, kan gjøre det. Hadde jeg bodd i Raudsand, ville jeg vært svært bekymret».

Brødtekst:

«Det sier gruveveteran Nils Toven. Han er overbevist om at det er dumpet risikoavfall både i personsjakta og malmsjakta i det gamle gruveanlegget på Raudsand. Toven mener ordfører Rolf Jonas Hurlen (H) skaper falsk trygghet når han uttaler at folket i Raudsand-bygda kan sove trygt.

Ifølge Toven er det overhodet ikke tvil om at det er dumpet risikoavfall i personsjakta og i malmsjakta. Gruveveteranen mener at Veidekke AS tillot dette og at mulighetene for å komme inn å ta prøver ble blokkert. Toven mener det er hold i påstandene om at en hel båtlast med risikoavfall, losset fra et utenlandsregistrert skip, og ble tillatt dumpet i sjaktene. Sannsynligheten for at dette var radioaktivt materiale er stor, mener gruveveteranen.

- Jeg står inne for alt jeg sier. Om nødvendig kan alt dokumentere. Årsaken til at jeg roper varsku, er frykten for en dramatisk eksplosjon. Det er svært viktig at

noen tar seg inn i anlegget for å ta prøver for å kartlegge risikoen. Vi har oppleve en gasseksplosjon før, og faren for at det kan skje igjen er urovekkende stor, sier Toven.»

Det opplyses at Nils Toven ble ansatt i Rødsand Gruber i 1947, og er motstander av de nye deponiplanene på Raudsand.

«Dersom sjaktene i gruva er fylt opp med avfall, mener Nils Toven at det er strid med miljøparagrafen i grunnloven.»

Fredag 19. januar 2018 ble en ny nyhetsartikkel publisert med følgende stikkittel: **«Ann-Karin Sæther (FrP)»**, tittel: **«Jobber mot deponi»** (papir) og ingress:

«Ann-Karin Sæther er styremedlem i Sunndal FrP, og har fått mandat fra leder Lill Elin Vangen til å jobbe med deponisaken på heltid. Hun er skremt av det hun finner.»

Det opplyses i artikkelen at **«Hun frykter konsekvensene for det som allerede finnes i de gamle deponiene.»** Videre:

«I kampen mot gamle synder og nye deponiplaner ønsker Sæther å poengtere at hun ikke er ute etter å henge ut ansatte ved Aluscan, men den forurensingen som var den gang. [...] Dessverre er det en forhistorie som er årsaken til den store skepsisen, sier Sæther.»

Sæther ønsker en uavhengig opprydning i de gamle deponiene, for de nye deponiplanene kan realiseres.

«Hun frykter hva en slik opprydning kan finne i deponiene, særlig engster hun seg for avfall med farlige konsekvenser. – Det som er så skummelt er at det er så mange rykter vi må få avkreftet eller bekreftet. Det foreligger uttalelser om metallisk russermasse. Det handler om oppryddingsarbeidet på Kolahalvøya med atomubåter. Jeg kan ikke si det er sant, og ingen vil gå god for det, men det er sagt at denne massen ble kjørt ned til Raudsand. Aluscan fikk avslag på å ta imot dette, men jeg stiller spørsmål til om Aluscan tok hensyn til dette avslaget, sier Sæther.

Hun forteller at det ikke foreligger mer informasjon om dette, så vidt henne bekjent.»

[...]

«Det som er viktig for Sæther er å kartlegge det som allerede finnes i deponiene. [...] Dette er ikke siste gang vi hører fra Ann-Karin Sæther i denne saken. Hun sitter på en mengde dokumenter om tiden fra Aluscan og fram til i dag.»

Bildet av Sæther med følgende bildetekst:

«Entusiastisk: Ann-Karin Sæther har samlet inn mye materiale om deponiplanene og om det som hendte under Aluscan-tiden. Hun er svært bekymret for hva som er i ferd med å skje i hennes nærhet.»

Veidekke fikk et leserinnlegg publisert den 24. januar 2018. Dette var et tilsvarende svar til artikkelen fra 12. januar.

Tirsdag 30. januar 2018 ble en nyhetsartikkel publisert. Den ble i løpet av tilsvarsrunderen også innklaget. Tittelen var: «Nils Toven: – Jeg har mine ord i behold» og ingressen:

«I fredagens avis svarer seniorrådgiver i Veidekke ASA, Vidar Aarvold, på påstander Nils Toven kommer med om forhold ved gruvene på Raudsand. Det ønsker Toven å svare tilbake på.»

Under mellomtittelen «Utslipp til gruvesjaktene» stod det:

«Toven reagerer også på at det kommer fram påstander om at Staten på 90-tallet ga tillatelse til å deponere restavfall i malmsjakten og personalsjakten. Det mener Toven er feil, og viser til bekreftelse fra Miljødirektoratet.
– Miljødirektoratet bekrefter at de ikke har gitt tillatelse til deponering av restavfall i malmsjakta på Raudsand Gruber. Det er gitt tillatelse til å slippe prosessvann i gruva, sier Toven, som viser til epost fra Miljødirektoratet datert den 16. november 2017. Der står det at «Miljødirektoratet (tidl. SFT/Klif) har ikke gitt tillatelse til deponering av avfall i malmsjakta på Raudsand Gruber. Vi har gitt tillatelse til å slippe prosessavløpsvann til gruva på kote +4, nå gjøres ikke det lenger».

I en annen epost datert 30. november 2017, skriver Miljødirektoratet at «vi kan bekrefte at det ikke er gitt tillatelse til dumping av big-bags med avfall i personalsjakta ved Raudsand Gruber. Men vi vil samtidig opplyse om at vi er kjent med at Aluscan tømte sekker i personalsjakta i 1989. SFT ga den gang tilbakemelding på at dette ikke var tillatt». Nils Toven mener dette er god nok dokumentasjon på at han har ordene sine i behold.»

1. februar 2018 ble en ny artikkel publisert. Der fremgikk det at Aluscan hadde tillatelsen i orden.

KLAGEN:

Klager er tidligere driver/eier av gjenvinningsbedriften Aluscan, selskapet som drev avfallsdeponiet i den gamle Raudsand gruva. Aluscan er nå nedlagt.

Klager reagerer på at intervjuobjektene (Toven og Sæther) i artiklene får fremsetter «uhyrlige påstander», blant annet om at det skal være dumpet radioaktivt materiale i den gamle gruvesjakta, noe det ifølge klager ikke finnes dokumentasjon på: «De sier de har dokumentasjon, men vi vet at slikt ikke finnes.» Klager hadde forventet at avisen hadde forsikret seg om at dette medførte riktighet, før artikkelen ble publisert.

Ifølge klager vet alle i lokalsamfunnet (3000 innbyggere) hvem disse beskyldningene rettes mot: «Alle kjenner til saken om Aluscan [...] Bedriften [Aluscan] var anmeldt av Økokrim og SFT, men frifunnet på de fleste punkter. Saken gikk helt til høyesterett i 2004. Eierne ble dømt på to tiltalepunkter, men IKKE for de påstandene som nå spres. De påstandene som nå fremsettes var bedriften frikjent for eller de var ikke en del av tiltalen. Hele driften var

gjennomgått, så dette er påstander som ikke holder mål.»

På grunn av disse artiklene, hevder klager at det nå spres usannheter om bedriften, usannheter som bedriften ble frikjent for i tre rettsinstanser: «Det er hevdet over enhver tvil at dette er en voldsom belastning på familien som faktisk bor i bygda. Det blir, med bakgrunn i disse artiklene, fremsatt påstander på sosiale medier, om at bedriften, og dermed vi, er årsak til kreft, kols, demens og andre sykdommer folk er rammet av.»

Klager mener dette er klare brudd på Vær Varsom-plakatens punkt 3.1 og 3.2. Og kanskje også flere: «Om vi skulle hatt mulighet til å forsvare oss blir et vanskelig spørsmål i og med at hele driften ble gjennomgått i rettssystemet. Da må vi jo føre saken på nytt i media da. Og det er jo det som skjer nå. Aura Avis bidrar til at påstander om bedriften IGJEN blir spredd av pressen, og i en så kompleks sak er det helt umulig å forsvare seg.»

FORSØK PÅ MINNELIG LØSNING:

Partene har forsøkt å få til en minnelig ordning, men har ikke lyktes med det.

TILSVARSRUNDEN:

Aura Avis opplyser at Raudsand, som ligger i Nesset kommune, er et gammelt gruvesamfunn der det ble drevet utvinning av jernmalm. Virksomheten ble nedlagt på slutten av 80-tallet. I etterkant av nedleggelsen av gruvedriften, ble gjenvinningsbedriften Aluscan startet: «Denne virksomheten endte i en miljøskandale. Tidligere styreleder Gerhard Eide og daværende administrerende direktør Kjell Olav Sjøli (klager; sekr. anm.) ble i Høyesterett dømt til fengsel i 45 dager og inndragning av 150.000 kroner hver.» Det vises til vedlagt artikkel i Aftenposten fra 2004 for mer informasjon om dommen.

Aluscan er i dag historie, men nå er det nye deponiplaner på gang: «Bergmesteren AS har søkt om å få etablere et deponi for farlig avfall på Raudsand. Disse planene har utløst sterk motstand – delvis organisert – og en heftig offentlig debatt i lokalmiljøet. Parallelt med kampen mot deponiet, har det fra en rekke hold dukket opp krav om at det må bringes klarhet i hvilken type avfall som egentlig befinner seg i gruvesjaktene på Raudsand. Medieoppslag viser at dette er et tema som har fulgt Raudsand-samfunnet i lang tid.»

Avisen mener de to innklagede artiklene må settes inn i denne sammenhengen. Intervjuene i de to artiklene er ikke to enkeltstående ytringer, men derimot fliker av en flere år lang debatt der lignende utsagn har kommet til uttrykk i det offentlige rom. Det vises til ulik omtale av denne saken oppigjennom årene, både i lokal- og rikspresen, og ulike politiske fora. Se vedlegg.

Avisen kan ikke se «at intervjuene med Toven og Sæther, verken som enkeltstående ytringer eller som innspill i en bred debattkontekst, inneholder «uhyrlige påstander om Aluscan». I den første påklagede artikkelen, er ikke Aluscan nevnt med navn, skriver avisen. I intervjuet med Ann-Karin Sæther er Aluscan nevnt, men avisen mener hun ikke påstår noe, men «uttrykker en tvil og frykt på linje med det som har kommet fram i debattutdragene ovenfor».

Avisen oppfatter at klagerne mener debatten er en unødvendig og ubehagelig debatt som

klagerne mener på urettferdig vis peker tilbake på Aluscan. Avisen mener: «Debatten om miljøhistorien på Raudsand kommer til å fortsette. Det får bli opp til PFU å avgjøre om det skal være slik at enhver kritisk meningsytring eller bekymring som på et eller annet vis kan assosieres med eller linkes til Aluscan, skal utløse tilsvaretsrett (imøtegåelsesrett; sekr.anm.) for tidligere eiere/ drivere av selskapet.»

Aura Avis viser til forsøk på minnelig ordning, og at de tilbød å presisere i avisen at kildene ikke hadde dokumentasjon for å si at Aluscan har dumpet avfall, og tilbød klager å komme til orde i etterkant.

Klager hevder at de aldri har forsøkt å benekte det faktum at de ble dømt. Det de reagerer på er at «usanne og udokumenterte påstandene som nå brukes for å skremme befolkningen i en sak som vi definitivt ikke er en del av».

At redaktøren velger å kalle det en miljøskandale, får stå for redaktørens regning, skriver klager og viser til utdrag fra dommen i Høyesterett, **HR - 2004 - 1840 - A - Rt-2004-1645**, som var enstemmig.

Klager peker på pressgrupper, blant annet et nettsted som avisen pekte på i sitt tilsvare, som har brukt Aluscan-saken som «våpen» og skremselspropaganda mot etableringen av et Nasjonalt resirkuleringsanlegg for farlig avfall, som er tenkt etablert i samme industriområde som Aluscan drev sin virksomhet.

Som tidligere drivere av Aluscan reagerer klagerne fordi flere av påstandene som Nils Toven og Ann Kari Sæther nå fremmer, bl.a. i de to avisartiklene, ikke handler om det bedriften var dømt for, men er nye påstander som har vært fremsatt i blant annet i en Isola-rapport, som motstanderne publiserte sommeren 2017.

Klagerne skriver: «De to fremsetter her påstander om eksplosjonsfare og radioaktivitet, og de sier hva som er årsaken. Rapporten redaktøren viser til er endel av protestbevegelsens våpen, og denne kan da vel ikke brukes som dokumentasjon på påståtte ulovligheter? Vi er forundret over at redaktøren i Aura Avis mener dette er dokumentasjon.»

Om avisartikkel fra 2010, der en tidligere ansatt ytret seg i Dag og Tid, skriver klager: «Vi er klar over denne artikkelen, men valgte å ikke gjøre noe med den da vi anså dette for å være et utspill fra en tidligere ansatt som nok følte et behov for å henge ut bedriften etter at han mistet jobben der. Vi så på dette som en hevnaksjon fra hans side. Forøvrig inneholder også denne artikkelen mange feil og påstander som ikke er dokumentert.

Avisa Aura viser til Sunndal kommunestyre og deres brev til Riksrevisjonen. Klager skriver: «Det redaktøren unnlater å skrive er at Sunndal kommune to (2) ganger måtte sende brev til Riksrevisjonen og beklage feilinformasjon i saken, bl.a. der de skriver at tidligere eiere ble dømt for ulovlig lagring i Bergmesteren. Dette har også redaktøren i Romsdals Budstikke beklaget at de skrev i en lederartikkel i Romsdals Budstikke i mai 2017. Uttalen fra Naturvernforbundet velger jeg å ikke kommentere. Den faller på egen urimelighet.»

«Det er sant som redaktøren skriver, frykten kan ingen ta fra ham (Nils toven; sekr.anm.) Frykten er imidlertid ikke større enn at hans egen sønn kjøpte seg hus like ved «gruvekanten» sommeren 2017. Det Nils Toven i tillegg gjør her er å skape ubegrunnet frykt blant befolkningen på Raudsand.»

Det er avsnittet i avisartikkelen: *«Toven mener det er hold i påstanden om at en hel båtlast med risikoavfall, losset fra et utenlandskregistrert skip, og ble tillatt dumpet i sjaktene. Sannsynligheten for at dette var radioaktivt materiale er stor, mener gruveveteranen»*, vi reagerer på. Toven sier videre i artikkelen at dette kan dokumenteres. Det er den dokumentasjonen vi etterlyser. Det er dette vi mener er uhyrlige påstander, og som Aura Avis mener de kan trykke. På hele fremsiden står det: *«Vi har opplevd en gasseksplosjon før, og faren for at det kan skje igjen er urovekkende stor»*.

Klagerne opplyser at den 02.01.1995 ble saken om eksplosjonen, som skjedde ved nabobedriften til Aluscan, henlagt av politiet som intet staffbart forhold, og det stod at eksplosjonsårsak var ukjent. Klager spør: «Hvordan kan da Nils Toven ta opp igjen denne saken og legge ansvaret over på Aluscan?»

Videre «Redaktøren tar til orde for en meget omstridt rapport som ble utarbeidet som motargument til det før nevnte resirkuleringsanlegget. I denne rapporten, som forøvrig er full av feil påstander, er det også viet stor oppmerksomhet mot Aluscan sin virksomhet. Ingen av påstandene her er dokumentert, og vil etterhvert bli prøvd i rettssystemet. Det er igjen skremmende at AA bruker slike kildehenvisninger for å forsvare sin journalistikk. Uttalene som siterer SFT (Miljødirektoratet) har vi ikke sett dokumentert. Men gjennom tre rettsinstanser ble import, produksjon og lagring gjennom hele driftsperioden til Aluscan gjennomgått og belyst. Og vi finner det merkelig at Miljødirektoratet da, i 2009, sier at det "er ukjente mengder lovlige og ulovlige potensielt reaktive materialer som er dumpet i den 600 meter dype sjakta på Raudsand".»

«Når det gjelder artikkelen med Sæther tar hun et lite forbehold, og det mener vi AA burde tatt til etterretning og ikke satt disse påstandene på trykk. Alle vi som leser aviser og andre medier vet at det er påstandene som sitter igjen hos folk, sammen med overskriftene og størrelsen på bokstavene. Det er ikke den ekstra setningen med forbehold som gjerne kommer som et påheng tilslutt.

Sæther fremsetter påstander og begreper som «metallisk russermasse» og hun viser til opprydningsarbeidet av atomubåter på Kolahalvøya. Her beskyldes også bedriften for ikke å ha rettet seg etter pålegg fra tilsynsmyndighet, som i dette tilfellet var SFT, (Miljødirektoratet) Dette er veldig alvorlige uttaler. Sitat: *«Aluscan fikk avslag på å ta imot dette, men jeg stiller spørsmål til om Aluscan tok hensyn til dette avslaget, sier Sæther»* sitat slutt. Vi kjenner ikke til at Aluscan har søkt om å ta imot atomubåter eller annet radioaktivt materiale. Dette burde hun i alle fall kunne legge frem dokumentasjon på. Her kan heller ikke hensikten være annet enn å spre frykt blant befolkningen.»

«Vi er klar over at motstandsbevegelsen mot det planlagte resirkuleringsanlegget har bestemt seg for å grave opp en 15 år gammel sak, og bruke denne til skremsel overfor befolkningen, og det må vi vel bare akseptere. Saken som sådan har vi aldri forsøkt å unndra oss. Det vi reagerer på nå er alle de usannhetene som bl.a. AA bidrar til å spre. Og da hadde vi forventet at avisen i alle fall sjekket sannheten i de påstandene de setter på trykk, og i alle fall ikke brukte avisartikler og nettsted «uten eier» for å dokumentere det de setter på trykk.»

En ny artikkel klages inn (artikkelen fra 30. januar). Klager skriver at det i denne artikkelen igjen «fremsettes feilaktige påstander om hva Aluscan har deponert i gruva. Aluscan ble i sin tid dømt for ikke å ha ført prosessavløpsvannet ned i gruva. I denne siste artikkelen

fremsettes det igjen påstander som er feil. Tredje siste avsnitt i vedlagte artikkel er feil. Og det har Nils Toven sine bakmenn fått tilbakemeldinger om fra Miljødirektoratet.»

Aura Avis legger ved de seks artiklene som avisen har publisert om denne saken etter at den første artikkelen stod på trykk den 12. januar i år. Intervjuet med Nils Toven utløste et tilsvarende fra Veidekke som kom på trykk 26. januar. Deretter kom Nils Toven med et nytt svar den 30. januar, der han hevdet å ha sine ord i behold og viste til en epost fra Miljødirektoratet. Imidlertid fikk avisen tilgang til en annen epost fra Miljødirektoratet som viste at Aluscan hadde tillatelsen i orden, noe Veidekke bekreftet i et nytt intervju den 1. februar. Se alle artikler vedlagt.

Miljøskandalen på Raudsand ligger langt tilbake i tid, skriver avisen, og de nye deponiplanene har utløst en omfattende debatt om hva som befinner seg i de gamle gruvesjaktene. Dette er noe avisen må dekke: «Det er lansert en lang rekke påstander og teorier om hva som har skjedd opp gjennom årene etter at Aluscan ble nedlagt, og hvor stor miljøfaren er. Klageren, som altså har nær tilknytning til tidligere Aluscan, synes å mene at ingen har rett til å uttale seg, uten å kunne legge dokumentasjon på bordet. Aura Avis oppfatter dette som et forsøk på å legge lokk på en viktig debatt!»